

SZÁSZ FERENC

MEGBOTRÁNKOZÁS

„Jaj a világnak a botránkozások miatt! Mert szükséges, hogy botránkozások történjenek, de jaj annak az embernek, aki megbotránkoztat.” (Mt 18,7)

Ha valaki most megkérdezné tőlünk, mi volt az elmúlt hét legjelentősebb vagy legnevezetesebb, legfigyelemreméltóbb eseménye a nagyvilágban vagy szűkebb pátriánkban, közvetlen környezetünkben – akár az egyházközségben is –, megvagyok győződve afelől, hogy nehezen tudnánk válaszolni neki.

Magamnak tettem hát fel a kérdést: mi jellemzi a változó eseményeket világonkban, van-e bennük valami közös jegy, s hamar megtaláltam a választ: van. Nem telik el olyan hét, nap vagy épp óra, hogy valaki, valami meg ne botránkoztatna minket, ahogyan bizonyára ugyanilyen gyakorisággal mi is megbotránkoztatunk másokat, sokszor úgy, hogy észre sem vesszük, szavainkkal, tetteinkkel, viselkedésünkkel.

Nem vagyunk különbek másoknál. Annak idején hasonló sorsra jutott Sütő András a *Csillag a máglyán* című drámájáért, amely „túl unitáriussá” sikeredett a Kálvin–Szervét ellentétpárban. Vagy mi sem bántunk éppen kesztyűs kézzel Páskándi Gézával a *Vendégség* című drámájáért, amelynek főhőse ugyan Dávid Ferenc, de tárgya a mindenkori árulás. Nem kell csodálkoznunk: a nagyvilágban is rejtőzködnek költők, írók, akikre a vallási fanatizmus kimondta a halálos ítéletet, s azt hiszem, hiába kapnak Nobel-díjat, soha többé nem érezhetik magukat úgy biztonságban, mint a botránkozás előtt.

Én irodalmi példákat használtam, de bárki felsorolhat száz és száz esetet szűkebb környezete mindennapi életéből, amelyek fényesen igazolják Jézust: „jaj annak az embernek, aki megbotránkoztat”, aki kiváltja környezete vagy a nagyvilág megütközését, neheztelését, virulens haragját, bosszúszomjas ítélkezését, akár halálra ítéltetését is. A történelemtől ne is beszéljünk: ezrével hozhatnánk példákat fel arra, hogy az emberiség történelme részben a megbotránkoztatások sorozata is.

Ezért teszem fel nagyon halkán magamnak a kérdést, Jézushoz fordulva: valóban, ha ennyi bajt okoznak, szükséges-e, hogy botránkozások történjenek? Vagy arra kellene törekednünk, hogy ilyenek ne forduljanak elő? Úgy érzem, a botránkozás azért is „megér egy misét”, mert ilyenek mindig voltak, és meg va-

gyok győződve Jézus szavai nyomán is, hogy lesznek még, mert „szükségesek” a vélemények szabad ütköztetéséhez s ezáltal a világ, az emberiség előrehaladásához. Akkor nem lennének csak, ha valamilyen emberi véleményt, kijelentést vagy igazságot az egész világ egyértelműen abszolutizálna, istenivé nyilvánítana, s ezzel egy időben merev hittétellé, dogmává emelne.

A botrány, a megbotrántoztatás mégis több, mint egyszerű megütközés, többé-kevésbé elhallgatott vagy kinyilvánított felháborodás.

Jól ismeritek a botrány román megnevezését, a *scandalt*, de talán kevesebben tudják, hogy a latin *scandallum* a görög *to szkan dalonból* származik, így fordul elő az Újszövetségben is, és eredeti jelentése csapda, hurok, illetve abban való foglyul esés, „botlás”. Az botrántoztat meg, aki elbotlik, mert beleesett a számára felállított csapdába.

Nézzük meg, mit ír a botrányról, megbotrántoztatásról a Biblia!

Az Ószövetségben a legnagyobb botrány a Jáhvétól való elszakadás bűne, az idegen istenek, a bálványok imádása. Ez egyben az idegen népekkel való keveredést is jelentette. A Kivonulás könyve ezért figyelmezteti a régi-új hazába készülőket: „Vigyázz, ne köss szövetséget annak az országnak a lakosaival, ahová bemész, mert csapdává válnak köztetek!” (2Móz 34,12). Sőt! A meghagyás úgy folytatódik, hogy le kell rontani az oltárokat, össze kell törni a szent oszlopokat és ki kell vágni a szent fákat, hogy ne legyen kísértő hely, ahol az idegen istenek előtt leboruljanak és áldozzanak. (Úgy látszik, honfoglaló őseink „belenézhettek a Bibliába”, mielőtt „hamis szövetséget” kötöttek volna a letelepedéskor az itt talált népekkel, azután pedig éppen a kereszténység felvétele után intelmelkedett úgy István király, hogy legyünk befogadó nép. Vajon mikor hibáztunk – ha hibáztunk egyáltalán?)

A hűtlenség csapdájába újra és újra beleesik a zsidó nép, a próféták alig bírják szóval a figyelmeztetést és dorgálást: Isten szövetségének megtagadása esetén maga Isten lesz a fő „botránykő”, amelybe népe beleütközik: „A Seregek Urát tartásatok szentnek, őt féljétek, tőle rettegetek, akkor ő is megszentel. De Izrael két háza számára olyan kő lesz, amelybe beleütköznek, olyan szikla, amelybe belebotlanak, Jeruzsálem lakóinak pedig kelepce és csapda. Sokan megbotlanak közülük, elesnek és összetörnek, megfogja őket a csapda” (Ézs 8,13–15).

Szívesen elidőznék ennél a gondolatnál, hogy Isten maga „ejt el, fogja meg” az embert, de inkább evezzünk szelídebb vizekre!

A Zsoltárok könyve arról ír, hogy ellenkezőleg: éppen Isten az, aki kiment minket „a madarász csapdájából” (91,3), ha lépre mentünk és „lelkünk megmenekült, mint a madár a madarász töréből. A tér összetört, és mi megmenekültünk” (124,7).

Isten tehát nemcsak odavet minket martalékul az ellenségnek, hanem szabadulásunkat is szíven viseli. Nyilván magunknak is vigyáznunk kell magunkra: „A bölcs tanítás az élet forrása a halál csapdájának kikerülésére” (Péld 13,14) vagy: „Csapdába, esik, aki valamit meggondolatlanul odaszentel, mert a fogadalmotétel után hiába bánkódik” (Péld 20,25). Bildád, Jób barátja és hamis vigasztalója nyilván úgy véli, hogy Jób megérdemli sorsát, mert ilyen „kiselőadást” tart a témáról: „Erőteljes léptei megrövidülnek, saját tanácsa buktatja el. Mert lába hálóba bonyolódik, és kelepécebe kerül. Sarkát csapda ragadja, meg, és hurok feszül rá. Kötél van elrejtve számára a földön, és csapda van ösvényén. Körös-körül félelmek rémítik, és kergetik lépten-nyomon” (Jób 18,7–11). Nemcsak félelmetesen szakmai és tudáskereső ez a szöveg, a szadizmus is belengi: nem csodálkozom, hogy Jóbnak elege volt ebből a „baráti vigasztalásból”. Elifáz harmadik beszédében egyenesen szörnyűséges bűnökkel vádolja Jóbot: zálogvétel, étel-ital megtagadása a szűkölködőtől, kegyetlenkedés a rászorulókkal, özvegyekkel, „az árvák karjainak összetörése” – olyan bűnlajstrom ez, amely, ha igaz volna, érthetővé tenné, miért „vannak körülötted csapdák” (Jób 22,5–10).

De hagyjuk Jóbot, hiszen tudjuk, hogy őt Isten beleegyezésével valaki más ejtette ártatlanul csapdába, és foglalkozunk az Újszövetséggel, eltéve azért „tartalékba” egy mindenkor jól fogó, bátorító zsoltárverset: „...nem érhet téged baj, sátradhoz közel nem férhet csapás. Mert megparancsolja angyalainak, hogy vigyázzanak rád minden utadon, kézen fogva vezetnek téged, hogy meg ne üsd lábadat a kőben” (Zsolt 91,10–13). Talán nem tartjuk majd giccsesnek, ha valahol e zsoltárvers naiv, képi kiabrázolásával is találkozunk.

Jézus nem Istennel hozza kapcsolatba a botrányt, hanem az emberi világban helyezi el. Ő maga is megbotráncozott kora visszasságain, a visszaélések és szentségtelenség láttán – egyszer korbácsot is ragadott ezért, és kiverte „őket” a templom udvaráról. A tanítványai is megbotráncoztathatták, amikor távol tartották tőle a kicsinyeket, ezért hangzik el ebben a helyzetben tanítása. A fő hangsúly azon van, hogy az egyenlőtlen hatalmi helyzetben levőket, kicsinyeket, kiszolgáltatottakat bűn megbotráncoztatni. És – tegyük hozzá – annyira súlyos ez a véték, hogy „aki megbotráncoztat egyet e kicsinyek közül, akik hisznek bennem, jobb annak, ha malomkővet kötnek a nyakába és a tenger mélyébe vetik.” Gondolom, a tanítványok „megszeppenhettek”, hiszen közel volt a „tenger”, s szokatlan keménységű beszéd volt ez a máskülönben szelíd Jézustól.

Számunkra szó szerint is fontos e tanítás: a gyermek lelkének megbántása, megrontása a legsúlyosabb károkozás, amelyet elkövethetünk, de általában is vigyáznunk kell a „kicsinyekre”: a kiszolgáltatottak ezerszer érzékenyebbek, mint

azok, akik képesek magukat megvédeni! A „felfele nyalni, lefele taposni” magatartás nemcsak keresztényietlen, hanem unesztétikus is!

Jézus a világi hatalmasok megbotránkoztatásáról egyenesen *lekicsinylően* nyilatkozik. Amikor felmerül a templomadó megfizetésének kérdése (vajon van-e köze a mi „önkéntes hozzájárulásunkhoz” egyházközségünk fenntartásáért vagy a „papbérhez?”), Jézus nagyvonalú, gálásabb, mint a lelkészek közül bármelyikünk: „Mit gondolsz, Simon, a földi királyok kiktől szednek vámot vagy adót; fiaiktól-e vagy az idegenektől?” Miután így felelt: „Az idegenektől”, Jézus ezt mondta, neki: „Akkor tehát a fiak szabadok. De hogy ne botránkoztatssuk meg őket...” (Mt 17,25–27). Gondolhatjátok, Testvéreim, hogy e jézusi nagylelkűség felemlegetése nem azt a célt szolgálta, hogy lebeszéljelek: ne fizessetek egyházfenntartást, de: kár volna elfelejteni, hogy az egyházi és vallásos élet középpontjában mégsem az anyagiak állnak, s néha „a szegény asszony két fillére” többet nyom a latban, mint az ágálok nagyvonalúsága.

Jézus sokkal fontosabbnak tartja, hogy önmagunkat ne „botránkoztatassuk meg”. Erkölcsei fogyatékoságainkra utalva sorolja fel a legtöbb vétket elkövető testrészeinket, a szemünket és kezünket, és nem kér tőlünk kevesebbet, mint azt, hogyha ezek „megbotránkoztatnak” minket, vágjuk ki, illetve vágjuk le ezeket és dobjuk el magunktól őket, mert „jobb neked, ha egy vész el tagjaid közül, mint ha egész tested vettetik a gyehennára” (Mt 5,29–30). Jelképes beszéd ez, de az intézkedés drasztikus mivoltán ez semmit sem enyhít; a legnagyobb fájdalom és csonkulás árán is meg kell szabadulnunk azoktól a dolgoktól, amelyek kísértésbe visznek és kárhozatra, juttatnak bennünket!

Jézus az Olajfák hegyén így szól tanítványaihoz: „Mindnyájan megbotránkoztok bennem ezen az éjszakán” (Mt 26,31) – így készítve fel a tanítványokat arra, hogy esendőségében és messiási nimbuszától megfosztva pusztá embersége megütközést kelt majd bennük. A tanítványok döbbenete által kiváltott megtagadás is felrémlett benne bizonyára, amikor „lehűti” Péter lelkenedezését: „Ha mindenki meg is botránkozik benned, én soha meg nem botránkozom.” (26,33).

Úgy látszik, erre a megbotránkozásra, is szükség volt a később húsvéti felismeréshez és hithez, a bátor pütkösi bizonyágtéveshez. Talán nem véletlen Péter lelkesedése. Amikor Jézus először beszél nyíltan haláláról, és Péter megfeddi őt: „Isten mentsen, Uram, ez nem történhet meg veled!”, Jézus kissé gorombán szól rá: „Távozz tőlem, Sátán, botránkoztatsz engem, mert nem az Isten szerint gondolkodol, hanem az emberek szerint” (Mt 16,22–23). Lehet, hogy Péter nem könnyen „nyelte le” a sátánózó rendreutasítást, mi mindenképpen gazdagodtunk a megbotránkozás tömör jézusi meghatározásával. Eszerint megbotránkoztatni annyi, mint Istent mellőzve csak emberien gondolkozni.

Nem kell azon csodálkoznunk, hogy Jézus sokakat, főleg a farizeusokat, írástudókat, gazdagokat, még Pilátust is „megbotránkoztatta”: bizonyos értelemben ő maga volt a két lábon járó botrány azáltal, amit tanított és ahogyan élt, a „bűnösök és vámszedők” barátjaként, elvetve minden formalizmust az élő evangélium kedvéért. Tanítványai mondják: „Kemény beszéd ez: ki hallgathatja őt?” Mivel pedig Jézus magától is tudta, hogy ezért zúgolódnak tanítványai, így szólt hozzájuk: „Ez megbotránkoztat titeket? Hát ha majd meglátjátok az Emberfiát felmenni oda, ahol előzőleg volt?” (Jn 6,62)

Az ifjúság előszeretettel botránkoztatja meg az idősebbeket, a polgárpukasztás nem is számít kapitális bűnnek; Jézus olyan botrányt okozott, amelyért életével fizetett s hála Istennek, ez a botrány, az evangélium diadalmas útja még a mai napig sem „ült el” – hiszen ez a kereszténység halálát jelentené.

És valljuk már be azt is: szeretünk megbotránkozni, főleg ha egy kiadósat álszenteskedhetünk és pletykálhatunk alkalomadtán, bocsássa meg az Isten fiatlanságunkat!

Az első keresztények életében „a kereszt botránya” hívta életre az ideálisnak képzelt közösséget, de mindennapi életük mégsem volt mentes a kicsinyességtől.

Pál megdöbbenve írja a Római levelében, hogy az igazságra nem törekvő pogány meg tudta ragadni a hitben rejlő igazságot, míg Izrael nem jutott el a „törvény szerinti igazságra”, a hit helyett a cselekedetek útján keresve azt. Pedig meg is volt írva: „Íme, a megütközés követ, a megbotlás szikláját teszem Sionba, és aki hisz őbenne, az nem szégyenül meg” (Róm 9,30–33). Isten kegyelme – Pál szerint – többet ér, mint a cselekedetek, és a kiválasztottak azok, akik célhoz, üdvösséghez érnek, jutnak. Az „elbódultakra” Dávid mondását alkalmazza, ami elég átokszerűen hangzik: „Asztaluk legyen számukra csapdává és hálóvá, megbotlássá és megtorlássá. Homályosodjék el szemük, hogy ne lássanak, és hátukat görnyeszd meg egészen” (Róm 11,9–10).

Szegény Pál! Ahelyett, hogy a hit magasságaiba és mélységeibe emelkednék vagy szállana alá, azzal kell foglalkoznia, hogy valahogy egy asztalhoz ültesse a zsidó- és pogánykeresztényt: „Étel miatt ne rombold az Isten munkáját. Minden tiszta ugyan, de rossz annak az embernek, aki megütközéssel eszi azt” (Róm 14,20), és „ha az étel megbotránkoztatja testvéreimet, inkább nem eszem húst soha, hogy őt meg ne botránkoztassam” (1Kor 8,13). Soha áldásosabb keresztény diétát!

Pál a konfrontáció helyett a kitérést ajánlja a botránkozás elkerülésére: „Kérlek titeket, Testvéreim, tartsátok szemmel azokat, akik szakadásokat és botránkozásokat okoznak azzal, hogy az ellenkezőjét tanítják annak, amit tanultatok.

Térjetez ki előlünk!” (Róm 16,17). Sok botrány elkerülhetetlen, de ha elkerülhető, főleg kicsinyes dolgokban, miért ne hallgatnánk mi is Pálra? Legalábbis addig, amíg az „új” keresztény ember valóban megszületik úgy, ahogy az az első jánosi levélben olyan szépen írva vagyon: „aki szereti a testvérét, az a világosságban van, és nincs benne semmi megbotránkoztató...” (2,10) .

Most kellett volna elhangzania az ámennek. De anélkül, hogy céloz volna a megbotránkoztatás, mégis azzal zárom, hogy... szükséges és jaj... Botrány, megbotránkozó, botrányhős lesz holnap is holnapután is minden bizonnyal, sőt... Milyen jó volna tudni, mi lesz a jövő hét legnagyobb botrány-szenzációja, hogy véletlenül le ne maradjunk róla!

Vagy talán mégsem?

TÓDOR CSABA

MEGTÉRÉS

„A szél fú, ahová akar, és annak zúgását hallod, de nem tudod honnan jön, és hová megy. Így van mindenki, aki a lélektől született.” (Jn 3,8)

A felolvasott bibliai verseket János evangéliumának harmadik részéből, egy olyan történetből választottam ki, amelyek bizonyára sokunk által jól ismert. A Nikodémussal való találkozásról van szó. Mielőtt elmesélném a példázatot, néhány szót illik ejtenem Nikodémusról is. Farizeus tanító volt, a zsidó nép tanítója. Egy éjszaka a sötétség leple alatt ment el Jézushoz. Tanítóként tekintélye volt és közmegebecsülésnek örvendett a zsidók között, hiszen jobbára az „isteni dolgokról” való tudásnak álltak birtokában mindazok, aki a farizeusok közé tartoztak. A Jézussal való beszélgetés olyan hatással volt rá, hogy később, Jézus megfeszítése után, amikor Arimathei József felajánlja saját sírját Jézus testének, akkor ez a Nikodémus volt az, aki felbecsülhetetlen értékű tömjént és drága olajat adott Jézus testének bebalzsamozásához. Tehát Arimathei Józseffel együtt ez a farizeus is ott van, amikor Jézust eltemetik.

A János-evangélium harmadik részében tehát ez a farizeus a sötétség védelmében megy Jézushoz beszélgetni. Az első kérdésünk nyilván az, miért kellett éjszaka útra kelnie, miért kellett a sötétséget választania? Hiszen Jézus sem bujkált az emberek elől, ellenkezőleg: nyitott volt a párbeszédre, nem kellett különböző közbenjárókat kérni arra, hogy lehetővé váljék a vele való találkozás, hogy valaki bejuttassa az embereket „Jézus irodájába”. A galileai Mester kész volt a beszélgetésre, nyilvános helyeken is, utcán, a templomban, zsinagógákban és bárhol, ahol az élet az embereket összevezérelte. Még a bűnösök asztalközösségében is részt vett. Mégis úgy látszik, ez a farizeus tartott valamitől. A Jn 3,2–10-ben találjuk megörökítve az a beszélgetést, amely a két tanító között lefolyt.

A televízióban vagy az újságban nap mint nap olvasunk-látunk-hallunk arról, hogy tudós emberek találkoznak egymással, szakmai kerekasztal-beszélgetéseken cserélik ki eszméiket. Olykor akár egy-egy nép, ország, nemzeti gazdaság vagy tudományág egész további alakulását eldönti egy-egy ilyen eszmecsere: hogyan megyünk tovább, melyek azok a kérdések, amelyekkel foglalkozni kell stb. És ezért jöttek létre az akadémiák, a nemzetközi szakmai fórumok, konferencia-sorozatok, amelyekben különböző kultúrájú, vallású, nyelvű, világnézetű